

**Seletuskiri haridus- ja teadusministri määruse
„Ettevalmistava õppe korraldus ja õppekava nõuded ning rahastamise alused“ eelnõu
juurde**

1. Sissejuhatus

Käesolev määrus kehtestatakse kutseõppeasutuse seaduse § 23³ lõike 4 alusel.

Käesolev määruse eelnõu toetab riigi pikaajalist strateegilist vaadet ning Vabariigi Valitsuse tegevuseesmärgke õppimiskohustuse kehtestamisel. Haridusvaldkonna arengukava 2021–2035¹ sihiks on saavutada aastaks 2035 olukord, kus 90% 20–24-aastastel on vähemalt keskharidus. Selleks on vajalik tagada paindlikud õpivõimalused, kvaliteetse hariduse kättesaadavus ja toetatud õpe, et vähendada õppest väljalangemist ja katkestamist ning rakendada maksimaalselt iga inimese potentsiaali.

Seoses õppimiskohustuse kehtestamisega on vajadus tagada kõigile õppimiskohustuse eas olevatele noortele koht haridussüsteemis ja toetada neid põhihariduse järgse õpitee valikul. Ettevalmistav õpe on mõeldud neile õppimiskohustuse eas olevatele noortele, kes ei leia põhihariduse omandamise järgselt võimalusi jätkata õpinguid keskhariduse tasemel (sh kutsekeskharidusõppes) või kes vajavad muul põhjusel ettevalmistavat aastat enne haridustee jätkamist.

Ettevalmistav õpe on suunatud noortele, kes on:

- õppimiskohustuse eas ja kes ei ole saanud põhihariduse omandamise järgselt õpingute jätkamiseks gümnaasiumi, kutsekeskhariduse või kutseõppe õppekohta esimese ega täiendavas vastuvõtus;
- omandanud põhihariduse ja kelle eesti keele oskus ei ole piisav õpingute jätkamiseks eesti keeles. Seda hindab kool isikust lähtuvalt. Vähene eesti keele oskus ainiti ei ole aluseks ettevalmistavasse õppesse siirdumisel. Koolid saavad puuduliku eestikeele oskusega noori vastu võtta ka kutseõppesse või gümnaasiumisse pakkudes valitud õppekaval täiendavat lisatuge ka eesti keele omandamiseks. Kui aga lisaks eesti keele puudujäägile esineb õpilasel muud toevajadust on ettevalmistav õpe koht õppimiseks.

Õppekohtade olemasolul võib ettevalmistavas õppes osaleda ka õpilane, kes on õppimiskohustuse east väljas, kuid mitte vanem kui 26 aastat ja kellel puudub kutse- või keskharidus.

Ettevalmistava õppe pikkus on üldjuhul üks aasta, kuid kui õppimiskohustuslikku õpilast ei ole ettevalmistava õppe tulemusena vastu võetud keskharidus- või kutseõppesse, võib õpe olla pikem kui üks õppeaasta.

Eelnõu eesmärk on reguleerida ettevalmistava õppe korraldusele ja õppekavale sh õpilase individuaalsele õppekavale esitatavaid nõuded ning kehtestada ettevalmistava õppe rahastamise põhimõtted.

¹ Haridusvaldkonna arengukava 2021 – 2035. <https://www.hm.ee/ministeerium-uudised-ja-kontakt/ministeerium/strateegilised-alusdokumendid-ja-programmid#haridusvaldkonna-are>

Määruse eelnõu ja seletuskirja on ettevalmistanud Haridus- ja Teadusministeeriumi üldhariduspoliitika osakonna üldhariduse valdkonna keskhariduse arendusjuht Mari Tikerpuu (teenistusest lahkunud), kutsehariduse ja oskuste poliitika osakonna kutsehariduse valdkonna juht Marili Leht mets (tel 735 0289; marili.lehtmets@hm.ee), kutsehariduse valdkonna nõunik Rita Kask (tel 735 0260; rita.kask@hm.ee), kutsehariduse valdkonna nõunik Aulika Riisenberg (tel 735 0651; aulika.riisenberg@hm.ee), kutsehariduse valdkonna nõunik Ingrid Jaggo (735 0315; ingrid.jaggo@hm.ee) ja üldhariduspoliitika osakonna kaasava hariduse valdkonna nõunik Sandra Fomotskin (735 0103, sandra.fomotskin@hm.ee). Õigusliku analüüsi on teinud õiguspoliitika osakonna õigusnõunik Elen Ruus (elen.ruus@hm.ee).

2. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb kaheksast paragrahvist.

Paragrahv 1 sedastatakse määruse reguleerimisala, milleks on ettevalmistava õppe korralduse aluste, kooli õppekavale ja selle alusel koostatavale õpilase individuaalsele õppekavale esitatavate nõuete ning õppe rahastamise põhimõtete sätestamine.

Ettevalmistav õpe on formaalselt tasemeõppe osa, kuid oma ülesehituselt ja ka sisult erinev tavapärasest formaalõppes, olles selgelt suunatud keskharidus- või kutseõppes õpingute jätkamiseks vajalike kompetentside arendamisele. Sarnased õppe võimalused on loodud ka näiteks Soomes (*Perusopetuksen jälkeisestä tutkintokoulutukseen valmentavasta koulutus* (TUVA)²), mis võimaldab õppimiskohustuse eas olevatel noortel arendada oma õpioskusi, sh enesekohaseid kui ka elukestvaks õppeks vajalikke pädevusi, mis võimaldavad edukalt kandideerida ja lõpetada gümnaasiumi- või kutseharidus.

Paragrahv 2 kehtestatakse nõuded ettevalmistava õppe korraldusele.

Lõikes 1 sätestatakse, et kool saab avada ettevalmistava õppe õpperühma vastavalt valdkonna eest vastutava ministri antud ülesandele. Ettevalmistava õppe läbiviimise õigust ja kohustust koolid tavapärasel korras ise ei taotle, vaid selle ülesande annab valdkonna eest vastutav minister, arvestades konkreetse piirkonna vajadust õpperühma avamiseks. Riik tagab nii õppekohtade olemasolu kui ka vajaliku rahastuse, et ettevalmistav õpe oleks kättesaadav seal, kus selleks on vajadus. Võimalusel tagatakse õppekoht õpilasele elukohajärgses maakonnas.

Minister annab käskkirjaga nii ettevalmistava õppe läbiviimise õiguse kui kohustuse üldjuhul riigikoolidele. Samas jäetakse riigile ka võimalus anda halduslepinguga ülesanne õppekohtade pakkumiseks munitsipaal- või erakooli pidajale, kes annab õppe läbiviimise ülesande konkreetsele munitsipaal- või erakoolile. Riik peab ettevalmistava õppe läbiviimise ülesande otsuse või kokkuleppe (käskkirja/haldusleping) ja rahastuse eraldama arvestades õpperühma avamise vajalikkust piirkonnas hiljemalt kuus kuud enne õppeaasta algust. Ehk kui kool peab õpet läbi viima 2026/27 õppeaastast, siis see otsus peab olema tehtud hiljemalt veebruari lõpuks. Ka täna toimub uue aasta koolitustellimuse koostamine ja eelläbirääkimised novembris ja detsembris ning ametlik dokumentatsioon vormistatakse jaanuaris-vebruaris. Vastav aeg on mõistlik ka järgnevate aastate vaates, kui peaks lisanduma vajadus anda vastav ülesanne mõnele uuele

² Opetushallitus. Mitä on tutkintokoulutukseen valmentava koulutus (TUVA)? <https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/mita-tutkintokoulutukseen-valmentava-koulutus-tuva>

koolile. Sellisel juhul on aega ülesande saanud koolil komplekteerida personal, koostada raamõppekava alusel kooli õppekava, esitada see vastavalt õigusaktidele hiljemalt kolm kuud enne õppeaasta algust registreerimiseks Eesti hariduse infosüsteemi, avada vastuvõtt jätkuvastuvõtu ajaraamis alates 15. juulist ning alustada õppe pakkumisega 1. septembrist.

Lõike 2 kohaselt on ettevalmistava õppe läbiviimise aluseks kooli õppekava alusel koostatud õpilase individuaalne õppekava. Õppekava on õpingute alusdokument. Kui kool on saanud ülesande ettevalmistavat õpet pakkuda, tuleb koolil koostada õppekava, mis esitatakse registreerimiseks Eesti hariduse infosüsteemis hiljemalt kolm kuud enne õppetöö algust (kutseõppeasutuse seadus (edaspidi KutÕS) § 23² lg-d 3 ja 4). Valdkonna eest vastutava ministri moodustatud komisjon hindab õppekava vastavust õigusaktides seatud nõuetele. Nõuetele vastavad õppekavad registreeritakse Eesti hariduse infosüsteemis. Kuna ettevalmistava õppe eesmärgiks on toetada õpilast edasise haridustee ja tööeluga seonduvate otsuste tegemisel ja elluviimisel, siis kohandatakse kooli õppekava vastavalt õpilase huvidele, võimetele ja arenguvajadustele, mis fikseeritakse õpilase individuaalses õppekavas.

Haridus- ja Teadusministeeriumi eestvedamisel on alustatud soovitusliku ettevalmistava õppe kooli õppekava (raamõppekava) koostamisega, mille ülesande saanud koolid saavad aluseks võtta. Raamõppekava valmib 2026. aasta esimese kvartali lõpuks. Viidatud õppekava töötatakse välja seniste kutsevalikuõppekava rakendajatega ja potentsiaalsete ettevalmistava õppe pakkujatega. Kooli õppekava ja selle alusel loodava individuaalse õppekava seoseid on selgitatud käesoleva seletuskija § 7 segitustes.

Lõike 3 kohaselt toimub ettevalmistav õpe kontaktõppe, praktilise töö ja iseseisva tööna. Kontaktõppe, praktilise töö ja iseseisva töö eraldi väljatoomine õppekavas on oluline, kuna need kajastavad erinevaid õppetegevuse vorme ja aitavad tagada õppeprotsessi mitmekesisuse ja kasvatada õppija iseseisvust. Igal nimetatud õppevormil on oma spetsiifiline roll õppija teadmiste, oskuste ja hoiakute kujundamisel. Kontaktõpe võimaldab otsest vahetut suhtlust õpetaja ja õppija vahel, toetades arutelude, selgituste ja vahetu tagasiside kaudu teadmiste kinnistumist. Kontaktõpe võib toimuda ka erandjuhtudel e-õppena. See tähendab, et õppe läbiviimiseks kohtub õppija ja õpilane virtuaalses keskkonnas, seda näiteks juhul, kui õpilasel on tõrge kodust välja tulla, sotsiaalne ärevus vms olukord. Praktiline töö annab õppijale võimaluse kogeda õpitut reaalses või simuleeritud tegevuskeskkonnas, arendades oskusi, mida pelgalt teooria ei pruugi edasi anda. Iseseisev töö on õpiväljundite saavutamiseks vajalike teadmiste ja oskuste omandamine iseseisvalt, lähtudes õpetaja antud töö- või õppeülesannetest. Teisisõnu loetakse iseseisvaks tööks õpilase tegevust õpiväljundite saavutamiseks väljaspool kontaktõppe tunde. See hõlmab näiteks koduste ülesannete lahendamist, esitluste ettevalmistamist, asjakohase kirjanduse lugemist või kirjalike tööde koostamist. Selleks, et iseseisev töö toetaks õppija vastutusevõime ja enesejuhtimisoskuse arengut ning võimet õppida väljaspool juhendatud keskkonda on oluline, et iseseisev töö oleks õpetaja poolt eesmärgistatud ja tagasisidestatud.

Lõikes 4 sätestatakse, et ettevalmistav õpe toimub kuni 15 õpilasega rühmas. Õpilaste arvu ülempiiri kehtestamine on vajalik, et luua eeldused õppijate individuaalsete vajaduste paremaks arvestamiseks. Väiksema õpperühma puhul on võimalik pöörata õpilastele rohkem tähelepanu, kohandada õppe sisu ja tempot vastavalt õpilaste tasemele ning rakendada paindlikke õpetamismeetodeid. Väiksemas rühmas õppimine toetab turvalise ja toetava õpikeskkonna kujunemist, kus õpilastel on suurem võimalus aktiivselt õppeprotsessis osaleda, küsimusi esitada. Samuti toetab see keele- ja suhtlusoskuste arendamist, mis on eriti oluline õpilaste puhul, kes vajavad täiendavat tuge, näiteks eesti keele kui teise keele omandamisel või

hariduslike erivajaduste korral. Lisaks võimaldab väiksemas rühmas õppimine anda õpilastele operatiivselt sisulist tagasisidet, mis toetab tema edasijõudmist ning aitab sedakaudu ennetada õpiraskuste teket või nende süvenemist. Seetõttu on väiksemas rühmas õpetamise tagamine oluline tegur ettevalmistava õppe kvaliteedi ja eesmärgipärasuse seisukohalt.

Lõikega 5 sätestatakse, et õppe pakkumisel tuleb kasutada asjakohaseid õppe- ja hindamismeetodeid ning õppevahendeid ja õpikeskkondi, mis arvestavad õpilaste vajadusi ja toetavad õpiväljundite saavutamist. Tähelepanu juhtimine õppe- ja hindamismeetodite valikule on oluline, sest õpilaste võimed ja vajadused on erinevad ning sobivad meetodid ja vahendid tagavad õppimise tulemuslikkuse, suurendavad õpilaste kaasatust ning aitavad neil saavutada seatud õpiväljundeid parimal võimalikul viisil. Asjakohaste hindamismeetodite valik võimaldab toetada õpilaste arengut, anda objektiivse ja õiglase tagasiside õppija edusammude kohta. Huvitavad ja õppijakesksed meetodid (nt probleemipõhine õpe, aktiivõpe) aitavad hoida õppija tähelepanu ja suurendavad tema pühendumust. Huvitavalt ettevalmistatud ja läbiviidud tunnid mõjuvad positiivselt ka õpilaste õpimotivatsioonile ja aitavad sedakaudu kaasa ettevalmistava õppe eesmärkide saavutamisele.

Ettevalmistava õppe rakendamise juhend koolidele, kus saab viidata olemasolevatele materjalidele ja meetodikatele (nt karjääriõppe meetodilised materjalid, üldpädevuste arendamise materjalid, erialaste pädevuste arendamise materjalid, eesti keele õppe materjalid ja meetodikad, erivajadustega õpilaste toetamise materjalid jne) koostab Haridus- ja Teadusministeerium.

Lõike 6 kohaselt tuleb koolil tagada õpilastele õpingute vältel isiklik juhendamine ning õppe- ja karjäärinõustamine, et võimestada õpilasi edasise õpitee ja/või töövõimaluste planeerimisel. Ettevalmistava õppe eesmärk on toetada õppijat teadlike valikute tegemisel ning valmistada teda ette edasisteks õpinguteks või tööeluga seotud otsusteks. Kuna õppijate taust, õpimotivatsioon ja teadlikkus oma võimalustest võivad olla väga erinevad, on isiklik juhendamine ning õppe- ja karjäärinõustamine ettevalmistava õppe vältel kriitilise tähtsusega. Individuaalne tugi aitab õppijal paremini mõista oma tugevusi, arenguvajadusi ja huvisid, võimaldades kujundada realistlikke eesmärke ja kavandada teadlikumalt järgmisi samme oma haridusteel. Õppijatel võib esineda varasemast tekkinud õpilünki, madalat enesehinnangut, motivatsiooniprobleeme, käitumisraskusi või muid probleeme, mis takistavad õppetöös osalemist ja eneseteostust. Seetõttu on oluline, et õppijale oleks vajadusel tagatud ka sotsiaalpedagoogiline, psühholoogiline ja eripedagoogiline tugi.

Tugiteenuste olemasolu aitab ühelt poolt kooliperel mõista ja teisalt lahendada õppija arengut või õppimist mõjutavaid probleeme, toetada emotsionaalset heaolu, aidata kaasa sotsiaalsete oskuste kujunemisele sh pakkuda individuaalseid lahendusi erivajadustega õppijatele õppe kohandamiseks. Süsteemne ja õigeaegne tugi suurendab õpilase enesekindlust, parandab toimetulekut koolikeskkonnas ning vähendab katkestamisriski, mis on ettevalmistavas õppes ja edasise õpitee planeerimisel eriti oluline.

Läbimõeldud juhendamine ning nõustamine loovad aluse ka õppija autonoomia ja eneseteadlikkuse kasvule. Just ettevalmistava õppe kontekstis, kus paljud õppijad on veel otsingute ja eneseleidmise faasis, on oluline pakkuda süsteemset ja personaalselt kohandatud tuge. Regulaarne kontakt eelkõige rühmajuhendajaga loob õppijale turvatunde, mis aitab toime tulla võimalike raskustega õppetöös või ka isiklikus elus. Karjäärinõustamine omakorda aitab õppijal mõista erinevaid hariduse ja töömaailma võimalusi, seada sihte ning teha teadlikke valikuid, mis on kooskõlas tema huvide ja võimetega.

Lõikega 7 sätestatakse kooli ülesanded õppetöö korraldamiseks õpilase vajadustest lähtuva õpitee kavandamisel ja õppetöö korraldamisel. Selle kohaselt on vajalik kaardistada õpilase huvid ja tugevused, samuti varasemad oskused, teadmised ja kogemused, et nende alusel kohandada kooli õppekava just antud õpilase võimetele ja arenguvajadustele vastavaks sh valida sobivad õppemeetodid, õppevahendid ja hindamisviisid. Samuti võib olla vajalik ajakava või õppemahtude kohandamine, lisatugi teatud moodulites/ainetes või alternatiivsete õppimisviiside kasutamine.

Ettevalmistava õppe sihtrühmaks on noored, kes ei ole valmis põhihariduse omandamise järel õpinguid jätkama. Üldjuhul ei ole tegemist ühe konkreetse põhjusega, vaid tegurite kompleksiga. Sihtrühmale, kes edasiliikumiseks tuge vajab, tuleb võimalikult individuaalne tugi tagada ja võimaldada aega jõukohaste ja huvipakkuvate õpivalikutega tutvumiseks. Ettevalmistus peaks sisaldama nii vajaduspõhist (a) tasandusõpet, (b) karjääriõppe, -info ja -nõustamisvõimalust kui (c) erinevate valdkondade/erialadega praktilist tutvumist.

Lõikega 8 on määratletud erinevad aspektid, mis toetavad õpilase terviklikku arengut, aitavad luua seoseid õppimise ja päriselu vahel, ning võimestavad õpilast tegema teadlikke, talle sobivaid valikuid.

Punkti 1 kohaselt aidatakse õpilasel välja selgitada tema tugevused ja huvid ning mõista, millised valikuvõimalused nendest lähtuvalt avanevad. Enda tugevuste teadvustamine suurendab õpilase enesekindlust ning motiveerib eesmärgipärast õppimist. Eneseanalüüsi oskuse teadlik arendamine aitab kaasa sobivate haridustee- ja karjäärivalikutele.

Punkti 2 kohaselt tutvustatakse õpilastele Eesti haridussüsteemi ning tööelu võimalusi. Paljud õpilased ei tunne Eesti haridussüsteemi ega töömaailma spetsiifikat ning ei saa seetõttu teha ka realistlikke ega sobivaid valikuid oma tuleviku kujundamisel. Erinevate haridustee valikute ja reaalse tööelu sidumine on eriti oluline just eesti keelest erineva emakeelega, sh rändetaustaga õpilaste puhul.

Punkti 3 kohaselt keskendutakse ettevalmistavas õppes õpilase õpioskuste, õpimotivatsiooni ja elukestvaks õppimiseks vajalike oskuste kujundamisele. Kutsevaliku õppekava rakendamise kogemused näitavad, et õpilastel, kes kuuluvad ettevalmistava õppe sihtrühma, puudub üldjuhul varasem positiivne õpikogemus või õppimisoskused, mis on viinud õpilünkade tekkimiseni, mida tuleb samuti ettevalmistava õppe käigus tegeleda. Õpioskuste arendamine loob eeldused vähendada õpilaste teadmiste või oskuste puudujääke. Ettevalmistav õpe võimaldab toetada õpilase õppimisharjumuste arengut sh iseseisva töö oskust ning aitab kujundada pikemas perspektiivis vastutustundlikku suhtumist oma arengusse. Õpioskuste omandamine aitab kaasa positiivse õpikogemuse kujunemisele, mis on eelduseks arengule elukestvalt.

Punktis 4 nähakse ette, et vajadusel toetatakse õpilase eesti keele oskuse arendamist. Ettevalmistava õppe eesmärk pole ainult keele või ainete õppimine, vaid inimese ettevalmistamine eluks Eestis – hariduses, tööturul ja ühiskonnas üldiselt.

Eesti keel on riigikeel ning selle oskus on võtmetähtsusega edukaks hakkamasaamiseks nii õpingutes, tööelus kui ka ühiskondlikus elus laiemalt. Eesti keelt valdamata jäävad eesti keelest erineva emakeelega õpilased tihti kõrvale täisväärtuslikust suhtlusest ühiskonna liikmena, kuid see pärsib ka nende õppimist ja hilisemaid töövõimalusi.

Ettevalmistavas õppes pööratakse tähelepanu eesti keele arendamisele vastavalt õpilase individuaalsetele vajadustele, et tagada tema edukas lõimumine õppeprotsessi ja ühiskonda tervikuna.

Paragrahvis 3 käsitletakse rühmajuhendaja rolli ja ülesandeid ettevalmistava õppe korraldamisel.

Lõikes 1 sätestatakse, et ettevalmistava õppe rühmal on juhendaja ehk rühmajuhendaja, kes korraldab koolis koostöös õpetajate ja kutseõpetajatega individuaalsete õppekavade koostamist ja rakendamist ning kelle ülesandeks on toe vajaduse märkamine, koostöös kooli tugiteenuste koordinaatoriga toe rakendamise korraldamine, võrgustikutöö koordineerimine koolis ja kooliväliste partnerite kaasamine õppe läbiviimisse. Ettevalmistava õppe sihtrühm, õppe sisu ning eesmärk toob esile vajaduse pädevate juhendajate ja tugeva koostöö järele kooli, omavalitsuse ja teiste osapooltega õppija arengu toetamisel.

Õppimiskohustuse ning ettevalmistava õppe kontekstis on rühmajuhendaja roll eriti vastutusrikas, sest õppe sihtrühma kuuluvad noored vajavad tõenäoliselt tavapärasemast rohkem tähelepanu. Rühmajuhendaja vastutab tegevuste planeerimise, ülesannete jaotuse, koostöö korraldamise ning turvalise ja toetava keskkonna loomise eest. Lisaks on rühmajuhendaja oluline lüli õpilaste ja õpetajate, tugispetsialistide, lastevanemate ning teiste partnerite vahel, tagades sujuva infovahetuse kogu õppeperioodi vältel. Ta jälgib õppetöö kulgu, õppija arengut ja heaolu. Rühmajuhendaja koostöö teiste õpetajate ja kooli tugivõrgustikuga on oluline, et pakkuda iga õppija arenguvajadustele vastavat tuge ja ennetada võimalikke probleeme.

Tema ülesandeks on märgata muutusi õppija käitumises või meeleolus ning suunata vajadusel edasi tugispetsialistide juurde. Usaldusliku suhtluse ja järjepideva kohaloluga aitab rühmajuhendaja luua turvalise, toetava ja stabiilse õpikeskkonna, mis on noore edasise haridustee jätkumise ja isikliku arengu seisukohalt hädavajalik.

Lõike 2 kohaselt võib ettevalmistava õppe rühmajuhendaja olla isik, kellel on vähemalt keskharidus, haridus-, sotsiaaltöö- või noorsootöövaldkonna kvalifikatsioon ja pedagoogiline kompetentsus, mille sobivust hindab koolijuht.

Rühmajuhendaja roll ettevalmistavas õppes eeldab eelkõige oskust toetada noore arengut, märgata tema vajadusi ning luua usalduslik suhe. Kuna ettevalmistav õpe keskendub õppija isiklikule arengule, toimetulekule ja elutee valikute selgitamisele, ei ole rühmajuhendajal alati vaja olla õpetaja ametikohal. Sotsiaal- või noorsootöö alane kompetentsus annab vajaliku ettevalmistuse noorte toetamiseks, suhtlemiseks, keeruliste olukordade märkamiseks ja suunamiseks sobiva abi juurde. Seetõttu võib rühmajuhendajaks sobida ka spetsialist, kellel on tugev taust just nendes valdkondades. Rühmajuhendajal on pedagoogiline kompetents vajalik, et toetada õpilaste individuaalset arengut, planeerida ja juhtida õppeprotsessi ning luua turvaline ja motiveeriv õpikeskkond. See võimaldab efektiivselt lahendada konflikte, kohandada juhendamist rühma ja üksikute õpilaste vajadustele ning tagab juhendaja professionaalsuse ja usaldusväärsuse.

Lõikega 3 seatakse koolile kohustus tagada rühmajuhendajale võimalused enesetäienduseks, sealhulgas täienduskoolitustel ning asjakohaste võrgustike töös osalemiseks.

Rühmajuhendaja täidab ettevalmistavas õppes keskset rolli õppija igakülgset toetamisel ning on sageli esimene, kes märkab noore toimetulekuraskusi, motivatsioonilangust või vajadust täiendava toe järele. Selleks, et rühmajuhendaja suudaks pakkuda asjakohast ja professionaalset

tuge, on oluline tema pidev enesetäiendamine nii pedagoogilistes kui ka sotsiaalsetes ja psühholoogilistes teemades. Täienduskoolitused aitavad rühmajuhendajal hoida end kursis muutuvate õppekorralduslike nõuete, noorsootöö suundade ning õppijate vajadustest lähtuvate lähenemistega. Samuti loob osalemine võrgustikutöös võimaluse jagada kogemusi, saada tuge teistelt spetsialistidelt ning õppida toimivatest praktikatest teistes koolides või valdkondades. Et rühmajuhendaja saaks neid võimalusi tõhusalt kasutada, on oluline tagada talle tööaja sees aeg enesetäiendamiseks. See tugevdab tema professionaalset pädevust ja kindlustab õppijale kvaliteetse, teadlikult juhitud toetuse kogu õppeperioodi vältel.

Paragrahvi 4 lõigetega 1–3 sätestatakse hindamise ja tagasiside andmise põhimõtted ettevalmistava õppe läbviimisel. Regulatsiooni kohaselt on hindamine ettevalmistavas õppes arengupõhine ja mitteeristav.

Ettevalmistavas õppes on hindamine suunatud eelkõige õppija arengu toetamisele, mitte tema tulemuste võrdlemisele teistega. Mitteeristava hindamise puhul mõõdetakse õpiväljundite saavutatust ainult lävendi tasemel põhimõttel arvestatud/mittearvestatud. Arengupõhine ja mitteeristav hindamine loob õppijas turvatunde ja vähendab võistluslikkust, mis on oluline, kuna paljud õppijad saavad ettevalmistavasse õppesse eelneva ebaedukuse kogemusega või madala enesehinnanguga. Selline hindamisviis keskendub õppija isiklikule edenemisele, toetades teda individuaalses õppekavas seatud eesmärkide saavutamisel.

Lõikes 2 sätestatakse, et õpilasele antakse õpingute vältel regulaarset tagasisidet tema oskuste ja teadmiste arengu kohta. Tagasisidestamise eesmärk on toetada õpilast individuaalses õppekavas määratud eesmärkide saavutamisel, aidata tal mõista oma tugevusi ja arenguvajadusi ning arendada oskust ennast hinnata ja oma õppimist juhtida. Õpilasele antav regulaarne tagasiside aitab tal mõista, milles ta on tugev, millised valdkonnad vajavad arendamist ning kuidas oma õppimist paremini suunata. Tagasisidestamine ei toeta üksnes teadmiste ja oskuste kasvu, vaid arendab ka õppija eneseanalüüsi ja enesejuhtimise võimet.

Lõike 3 kohaselt kasutatakse hindamisel mitmekesiseid hindamismeetodeid ja võetakse arvesse õpilase eripärasid. Mitmekesiste hindamismeetodite kasutamine ja õppija eripärade arvestamine tagavad, et hindamine oleks õiglane, toetav ja kohandatud vastavalt iga õppija vajadustele. See on oluline eeltingimus, et õppija tunneks end väärtustatuna ja julgeks teha samme oma haridustee jätkamiseks.

Näiteks kui õpilasel on raskusi suulise eneseväljendusega (nt sotsiaalne ärevus, kõneraskused), võib suulise esitluse asemel kasutada alternatiivseid vorme sh kõnetuvastust, dikteerimisrakendusi või esitlust slaididega, visuaalse plakati kujul jms. Samuti kui õppija jaoks on düsgraafiast tulenevalt kirjalik eneseväljendus keeruline, võib lubada suulist vastamist või kasutada selleks digitaalseid abivahendeid. Õpilasele, kellel on keskendumisraskused või näiteks tähelepanuhäire, võimaldatakse kontrolltöö tegemist väiksemas ruumis või pikema ajaga. Või kui töö tegemise katkestas tervislik seisund (nt ärevushooge kogeval noorel) antakse võimalus teha töö järele sobivamal ajal. Keeleliselt nõrgematele õpilastele (nt eesti keelest erineva emakeelega noor) võib anda rohkem aega, lihtsustatud sõnastusega küsimusi või võimaluse kasutada sõnaraamatut.

Paragrahvis 5 esitatakse nõuded ettevalmistava õppe õppekavale.

Lõikes 1 sätestatakse, et kooli õppekava on õpingute alusdokument, milles lõpetamisel saavutatavad õpiväljundid on kooskõlas Eesti kvalifikatsiooniraamistiku teisel tasemel kirjeldatud üldnõuetega.

Kutseõppeasutuse seaduse § 23¹ lõike 1 kohaselt on ettevalmistav õpe tasemeõpe isikuarengu õppekavarühmas, mille käigus omandatakse keskharidus- või kutseõppes õpingute jätkamiseks vajalikud kompetentsid teisel kvalifikatsioonitasemel. Teisisõnu arvestatakse kooli õppekava koostamisel asjaolu, et ettevalmistava õppe käigus ei tõuse õpilase haridustase, vaid arendakse tema õpioskusi ja teisi õpingute jätkamiseks vajalikke kompetentse.

Lõikega 2 määratletakse ettevalmistava õppe kooli õppekavas esitatav andmestik. Selle kohaselt tuuakse kooli õppekavas välja õppe eesmärk ja ülesanded, õppe läbimisel saavutatavad õpiväljundid, õpingute alustamise ja lõpetamise nõuded, õppekava moodulid, nende maht ja õpiväljundid ning õpilase vajadustest lähtuvate individuaalse õppekava koostamise ja rakendamise põhimõtted.

Õppe eesmärk ja ülesanded tulenevad seadusest. Selle kohaselt on õppe eesmärgiks tagada õpilase valmisolek õpingute ja tööeluga seotud otsuste tegemiseks ja elluviimiseks. Õppe ülesanne on toetada õpilast enese tundmaõppimisel ja valikuvõimaluste mõistmisel.

Lõigetega 3 ja 4 sätestatakse kooli õppekavas kirjeldatavate moodulitega seonduv. Ühelt poolt määratletakse, et kooli õppekavas esitatakse kohustuslike ja valitavate moodulite kirjeldused, mis hõlmavad õppimis- ja enesemääratluspädevust, eesti keele ja suhtluspädevust, matemaatika- ja digitehnoloogia alast pädevust; karjääri ja tööelupädevust ning sotsiaalseid ja eluks vajalikke oskusi. Teisalt tuuakse välja, et moodulite valik sõltub õpilase individuaalsetest vajadustest ehk moodulid, nende maht arvestuspunktides, õpiväljundid ning lävendi taseme hindamiskriteeriumid määratletakse õpilase individuaalses õppekavas. Ettevalmistava õppe eesmärgi saavutamiseks on oluline, et sõltumata õpilase vajadustest on õpi- ja karjääriplaneerimise oskuste kujundamine kohustuslik. Samuti tuleb õppekava koostamisel ja rakendamisel arvestada, et õpe oleks eluline ja arendaks nii õpilase iseseisva õppimise kui koostööoskusi.

Paragrahvis 6 sätestatakse ettevalmistava õppe lõpuks õpilase saavutatavad õpiväljundid.

Vastavalt ettevalmistava õppe eesmärgile on oluline õppija enese tundmaõppimine ja valikuvõimaluste mõistmine. Samuti on oluline tagada valmisolek õpingute ja tööeluga seonduvate karjääriotsuste tegemiseks, mis hõlmab vajaduspõhiselt erinevate pädevuste või kompetentside arendamist, näiteks ainealased oskused, probleemilahendusoskus, ajajuhtimise oskus, finantskirjaoskus või muu. Ettevalmistava õppe õppekava eesmärk erineb erialaõppe eesmärgist suuresti just seetõttu, et fookuses on enesemääratluspädevuse kujunemise toetamine. Olulised on muutustega toimetuleku ja probleemilahendamise oskused, praktilisest kogemusest õppimine, planeerimise ja eesmärgistamise oskus, enda motiveerimise ja eneseanalüüsi oskus, aga ka oma vaimse ja füüsilise tervise eest hoolitsemise oskus.

Ettevalmistava õppe läbinud õpilane saavutab õpingute lõpuks järgmised õpiväljundid: oskab teha juhendamisel teadlikke valikuid oma õpingute jätkamiseks, arvestades enda huve, võimeid, võimalusi ja tööturu vajadusi; tegutseb eesmärgipäraselt ja tulemuslikult oma eesmärkide saavutamiseks, küsides nõu ja tuge lähedastelt inimestelt ja juhendajalt; täiendab põhikoolis omandatud teadmisi ja oskusi edasiõppimiseks vajalikes õppeainetes, kasutades juhendamisel sobivaid õpiviise ja -strateegiaid, et olla valmis õpingute jätkamiseks järgmisel haridustasemel;

väljendab end arusaadavalt ja viisakalt nii suuliselt kui kirjalikult, kasutades korrektselt eesti keelt ja vajadusel ka võõrkeelt harjumuspärastes õppe-, suhtlus- ja koostööolukordades, järgides käitumis- ja suhtlusnorme; kasutab juhendamisel erinevaid teabeallikaid ja digitehnoloogiat õppimiseks ja isikliku arengu eesmärgil, järgides turvalise ja vastutustundliku käitumise põhimõtteid; järgib õpiülesannete täitmisel ja koostööd tehes juhiseid, kokkuleppeid ja käitumisreegleid ning peab kinni kokkulepitud ajakavast.

Oluline on rõhutada kõiki väljundeidei pea saavutama ettevalmistava õppe käigus, sest osad neist võivad õpilasel juba eelnevalt saavutatud olla. Ettevalmistava õppe läbinud õpilasel aga peaks kõik need väljundid õppe lõpus olemas olema. See, mida õpilane just ettevalmistava õppe käigus arendab, sõltub tema individuaalsetest vajadustest.

Lõikega 4 sätestatakse võimalus teha kohandusi iseseisvuse ja vastutuse ulatuses erinevate pädevuste omandamisel sõltuvalt õpilase eripärast. Näiteks lihtsustatud või toimetuleku õppekaval põhikooli lõpetanud noortel võib olla mõne pädevuse omandamiseks vajalik kasutada suuremal määral juhendatud õpet.

Paragrahvis 7 kehtestatakse nõuded kooli õppekava alusel koostatavale õpilase individuaalsele õppekavale.

Lõikes 1 sätestatakse minimaalselt nõutav andmestik individuaalse õppekava koostamisel ning rõhutatakse, et õpilaste vajadustest lähtuv individuaalne õppekava tuleb koostada kooli õppekava alusel esimesel võimalusel kuid mitte hiljem kui kahe kuu möödumisel, arvates õpilase vastuvõtmisest.

Ettevalmistava õppe raames koostatakse iga õppija jaoks individuaalne õppekava, mille aluseks on kooli õppekava, kuid mille sisu ja ulatus kavandatakse lähtudes õppija isiklikest eesmärkidest ja arenguvajadustest. Õppekava koostatakse koostöös õppija ja tema seadusliku esindajaga esimesel võimalusel, kuid määruse tasandil on vajalik tagada paindlikkus – õpilase paremaks tundmaõppimiseks on ette nähtud kuni kahekuuline periood pärast õppesse vastuvõtmist. Sellise ajalõtku jätmine on oluline, et rühmajuhendajatel oleks piisav aeg õpilast ja tema vajadusi tundma õppida.

Individuaalses õppekavas märgitakse ära õpilase üldandmed, õpilase vajadustest lähtuvad õppe eesmärgid ja individuaalne arenguplaan nende saavutamiseks, eesti keele oskuste tase ja arendamise vajadused (eriti oluline just eesti keelest erineva õppekeelega põhikooli lõpetajate vaates seoses eestikeelsele õppele üleminekuga), moodulite nimetused, maht ja lävendi taseme hindamiskriteeriumid, moodulite hindamise põhimõtted ja korraldus, õppekorraldus ja ajakava ning ka individuaalse õppekava läbivaatamise kord ja kehtivuse periood.

Individuaalse õppekava koostamine on sisuline ja mitmetahuline protsess, mis eeldab õppija tugevuste ja vajaduste sh tervises seisundi, sotsiaalsete või keeleliste eripärade mõistmist. Õige toetuse pakkumiseks on vaja koguda infot tema senise õpiteekonna, oskuste ja võimete kohta. Sageli on vajalik koostöö tugispetsialistidega, näiteks eripedagoogi või psühholoogiga, ning suhtlemine vanemate või hooldajatega. Oluline on koos õpilasega seada eesmärgid, mis lähtuvad õppija tegelikest vajadustest ja arenguvõimest. Need eesmärgid peavad olema selgelt sõnastatud, mõõdetavad ning võimaldama õppijal edeneda omas tempos. Eesmärkide seadmine vajab arutelu ning kokkuleppeid nii rühmajuhendaja, õpetajate kui ka teiste toetavate spetsialistide vahel.

Samuti võib olla vajalik ajakava või õppemahtude kohandamine, lisatugi teatud ainetes või alternatiivsete õppimisviiside rakendamine. Selliste otsuste tegemine nõuab pisut aega ning teadmisi õppijale sobivate lähenemisviiside leidmiseks. Lisaks tuleb individuaalse õppekava koostamisel läbi mõelda, kuidas toimub regulaarne tegevuste üle vaatamine, tagasiside andmine ning õppekava vajaduspõhine ajakohastamine. See tagab, et õppekava ei jää pelgalt formaalsuseks, vaid muutub praktiliseks tööriistaks õppija arengu toetamisel.

Läbimõeldud kohandused ja ajaliselt planeeritud individuaalse õppekava rakendamine aitab luua õpikeskkonna, kus iga õppija saab areneda vastavalt oma võimalustele ja vajadustele.

Lõikega 2 nähakse ette võimalus esitada individuaalses õppekavas vajadusel ka õppekorralduslikud erisused ja õpilasele määratud tugiteenused ja -meetmed. Nii nagu kutseõppes ja üldharidusõppes tervikuna, nii ka ettevalmistavas õppes lähtutakse õpilase arengu toetamisel kaasava hariduse põhimõttest, mille kohaselt tagatakse õpilasele tema individuaalsetest vajadustest tulenevalt võimetekohane õpe ja vajalik tugi.

Koolil on kohutus jälgida õpilase arengut ja toimetulekut õppekeskkonnas ning vajaduse korral kohandada õpet õpilase individuaalsete vajaduste ja võimete järgi. Individuaalse õpiteekonna kujunemise toetamiseks pakub kool mitmekesiseid õppemeetodeid, individuaalset juhendamist ja nõustamist ning süsteemset koostööd õpilase, õpetajate ja tugispetsialistide vahel.

Õpilase individuaalsusega arvestamiseks võib kool teha loetletud muudatusi või kohandusi, mis võimaldavad õpilasel saavutada õppekavas seatud õpiväljundid.

Lõikes 3 sätestatakse, et rühmajuhendaja hindab individuaalse õppekava rakendumist koos õpilase ja õpet läbiviivate õpetajatega vähemalt kord poolaastas ja vajadusel viib õppekavasse sisse muudatused. Sellega tagatakse, et õpe on asja ja ajakohane ning õpilase arenguvajadusi arvestav.

Paragrahvis 8 reguleeritakse ettevalmistava õppe rahastamine. Rahastamise põhimõtete sätestamisel tuginetakse 2019-2024 kutsevalikuõppe rahastamisel kasutatud kulukomponentidele nagu rühmajuhendaja, õpetajate ja tugispetsialistide tööjõukulu, õppekirjanduse, õpisündmuste (nt õppekäigud, töötubade läbiviimine), infotehnoloogiliste vahendite kulu ning koolitoidu toetuse arvestuslik kulu.

Lõigetes 1–3 sätestatakse, et ettevalmistava õppe rahastamisel kasutatakse ühikuhinda. Ühikuhinna arvestuslik alus ühe õppija õppe läbiviimiseks hõlmab rühmajuhendaja, õpetajate ja tugispetsialistide tööjõukulu, õppekirjanduse, õpisündmuste, õppeseadmete- ja inventari, infotehnoloogiliste vahendite ja muude õppetööks kasutatavate vahendite (näiteks praktiliste oskuste omandamiseks vajalikud toiduained, seinavärv jms) kulusid ning koolilõuna arvestuslikku kulu.

Sätestatakse põhimõte, mille kohaselt määrab ühikuhinna valdkonna eest vastutav minister käskkirjaga üheks kalendriaastaks.

Ühikuhinna arvestuslik alus hõlmab õpetajate, tugispetsialistide ja rühmajuhendajate tööjõukulu, õppevahendite, õpisündmuste, infotehnoloogiliste vahendite kulu ning koolilõuna toetuse arvestuslikku kulu. Ühikuhinna eelarvestamisel on võetud aluseks, et õpperühma ehk 15 õpilase kohta nähakse ette arvestuslikult 1 õpetaja ametikoht, 1 tugispetsialisti ning 1 rühmajuhendaja ametikoht. Õpetajate, tugispetsialistide või rühmajuhendajate tööjõukulude

arvestamiseks korrutatakse nende arvestuslik ametikohtade arv põhikooli- ja gümnaasiumiseaduse §-s 76 nimetatud Vabariigi Valitsuse määrusega kehtestatud õpetaja töötasu alammääraga. Õpetajate ja tugispetsialistide tööjõukulude arvestamisel lisatakse eelnevale ka diferentseerimiskomponent. 2025. aastal on õpetaja palga alammäär 1820 eurot ja diferentseerimiskomponent 20% sellest. Täiendavalt, arvestatakse ühikuhinna arvestuses ka õppevahendite komponendina 350 eurot. –Koolilõuna toetuse arvestamisel on arvestuslikuks aluseks õppepäevade arv õppeaastas 200 õppepäeva ja vähemalt 1.25 eurot õpilase kohta, mis on võrdne kutsehariduse tasemeõppes osalevate õpilaste koolilõuna toetuse määraga.

Ühikuhind ehk ühe õppija arvestuslik maksumus ettevalmistava õppe läbiviimisel kujuneb eeltoodud komponentide põhjal ja on 2025. aasta andmete pinnalt 2026. aastasse prognoositavalt 7224 eurot aastas.

Kokkuvõtlik arvestuskäik on esitatud kuluridade kaupa alljärgnevas tabelis.

Kulu liik	arvestuse alus	Ühik	kulu aastas	õpilaste arv	kulu 1 õpilase kohta eurodes
õpetaja tööjõukulu	1	ametikoht	35 066	15	2 338
tugispetsialisti tööjõukulu	1	ametikoht	35 066	15	2 338
rühmajuhendaja tööjõukulu	1	ametikoht	29 222	15	1 948
õppevahendid, õpisünnidmused, infotehnoloogiliste vahendid	1	Õpilane	350	1	350
koolilõuna	200	Päev	250	1	250
Kokku kulu 1 õpilase kohta					7 224

Lõikes 4 sätestatakse, et ettevalmistava õppe korraldamiseks eraldab riik rahalised vahendid ettevalmistavat õpet korraldavatele koolidele vastavalt õpilaste arvule ettevalmistava õppe õppekaval Eesti hariduse infosüsteemis (edaspidi ka EHIS), kuid mitte vähem kui kaheksa ühikuhinna ulatuses.

Minimaalne koolile eraldatav summa on alati vähemalt 8 ühikuhinda. Seda põhjusel, et ka piirkonnas, kus prognoosi kohaselt on mittejätkajaid vaid mõni üksik, oleks võimalik koolil siiski ettevalmistavat õpet pakkuda. Ei ole mõeldav, et Hiiumaa noor peaks liikuma mandrile ettevalmistavasse õpesse. Arvutuste kohaselt on 8 ühikuhinda minimaalne eelarve, et vastav õpperühm oleks võimalik avada. Kuna ettevalmistav õpe saab toimuda kuni 15 õpilasega rühmas, siis koolile eraldatakse raha kas kuni 15-õpilasega rühmade (täisrühm) ja/või kuni 8-õpilasega rühmade (väikerühm) kohta. Näiteks kui prognoosi järgi on piirkonnas tarvis 36 ettevalmistava õppe kohta, siis koolilt tellitakse 38 kohta, arvestusega, et rahastatakse kahte täisrühma ja ühte väikerühma, kokku 30+8=38 ühikuhinda. Kool ei pea rühmade avamisel lähtuma eelpool toodud arvestusest, vaid võib saadud raha eest moodustada ka viis 8-õpilasega väikerühma.

§ 2 lõige 1 kohaselt peab riik ettevalmistava õppe läbiviimise ülesande otsuse või kokkuleppe ja rahastuse eraldama arvestades õpperühma avamise vajalikkust piirkonnas hiljemalt kuus kuud enne õppeaasta algust. Selleks, et kool saaks vajaliku peronali komplekteerida, eraldatakse koolile ühikuhinnapõhiselt arvutatud eelarve neljaks kuuks (september kuni detsember).

Näide 1. Koolilt 1 tellitakse 2026/2027. õppeaastaks 2 täisrühma ja 1 väikerühm, kokku 38 ettevalmistava õppe kohta, ühikuhind on 7224 eurot/õpilane, kokku eraldatakse koolile 2026. aasta nelja kuu eest st septembrist detsembrini ettevalmistava õppe läbiviimiseks 2026. aasta alguses:

$$38 * 7224 / 12 * 4 = 91\,504 \text{ eurot.}$$

Juhul kui sügisel selgub, et vajalik kohtade arv piirkonnas on suurem, tellib riik täiendavaid kohti ja eraldab selleks ka vastavaid vahendeid. Prognoosist lähtuvalt antud ülesande mahust rohkem vastu võetute eest lisaraha eraldamine toimuks üldjuhul järgmise aasta eelarvesse. See on otstarbekas, kuivõrd jooksva aasta eelarvesse raha eraldamisel, võib koolil olla keeruline see enne aasta lõppu ära kasutada

Näide 1a. Koolilt 1 telliti 2026/2027. õppeaastaks 2 täisrühma ja 1 väikerühm, kokku 38 ettevalmistava õppe kohta. Septembri lõpuks selgus, et kool pidi vastu võtma 42 õpilast. Nende õpetamiseks on vaja moodustada 3 täisrühma. Seega tellitakse koolilt 2026/2027.õa lisaks 7 ettevalmistava õppe kohta (kokku 38+7=45 kohta, 3 täisrühma) ja 2026. aasta neljaks kuu eest st septembrist detsembrini eraldatakse ettevalmistava õppe läbiviimiseks eraldatakse lisaks:

$$7 * 7224 / 12 * 4 = 16\,856 \text{ eurot.}$$

10. novembri EHISe tegelike andmete alusel eraldatakse koolile eelarve järgmise aasta kaheksaks kuuks (jaanuar kuni august).

Näide 2. 10. novembri EHISe andmetel õpib 38 õpilase asemel koolis 12 ettevalmistava õppe õpilast, seega eraldatakse koolile 2027. aasta eelarvesse ühe täisrühma raha:

$$1 * 15 * 7224 / 12 * 8 = 72\,240 \text{ eurot.}$$

Näide 2a. 10. novembri EHISe andmetel õpib 38 õpilase asemel koolis 42 ettevalmistava õppe õpilast, seega eraldatakse koolile 2027. aasta eelarvesse kolme täisrühma raha:

$$3 * 15 * 7224 / 12 * 8 = 216\,720 \text{ eurot.}$$

Selline rahastamine, kus lähtutakse nii prognoosist kui ka tegelikust õppijate arvust, tagab ühelt poolt koolile rahalised vahendid õpperühma vastuvõtu ettevalmistamiseks (peroonali värbamine, õpperuumide ettevalmistamine, jms kulu) ja õppe läbiviimiseks, teiselt poolt võimaldab Haridus- ja Teadusministeeriumil vajaduspõhiselt suurendada või vähendada õppe pakkumist koolides (maakondades) vastavalt hetkeolukorrale – kui ettevalmistava õppe vajajate hulk on väga suur, siis saab aasta jooksul teha kokkulepped uute rühmade avamiseks, kui aga õppe vajajate arv väheneb, ei ole riigil kohustust kõikidelt senistelt õppe pakkujatelt seda tellida ega avamata õpperühmi rahastada.

10. novembri EHISe seis võetakse tavapäraselt arvestuse aluseks, sest vastavalt Eesti Vabariigi haridusseaduse § 10³ lõikele 2 peab valla- või linnavalitsus tagama õppimiskohustuse täitmise hiljemalt 1. novembril, millest tulnevalt peab EHISes olema vastav kanne 10. novembriks olema tehtud. Ehk siis 10. novembriks võiks kõik õppimiskohustuslikud noored olla mõne üldhariduskooli või kutseõppeasutuse õpilaste hulgas. Õpilased, kes pärast 10. novembrit ettevalmistavasse õppesse lisanduvad, saavad olla kas kutse(keskhariduse) või gümnaasiumiõppe katkestajad.

3. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

Eelnõul ei ole puutumust Euroopa Liidu õigusega.

4. Määruse mõjud

Mõju sihtrühm: põhikooli lõpetanud isikud

Määruse eelnõul on mõju (alates 2026. aastast) põhikooli lõpetanud eelkõige kuni 18-aastastele isikutele, kes ei ole valmis jätkama õpinguid kohe peale põhihariduse omandamist või, kellel ei õnnestu õppima pääsmine gümnaasiumisse või kutseõppeasutusse (vastuvõtutingimuste täitmine ebaõnnestus). Ettevalmistava õppe sihtrühmaks on vabade kohtade olemasolul ka kõik kuni 26-aastased noored, kelle haridustee on piirdunud põhihariduse omandamisega.

Mõju valdkond: sotsiaalne mõju

Mõju kirjeldus

Põhihariduse järel jätkab õpinguid kesk- või kutseharidusõppes ca 96% tänastest põhikooli lõpetajatest. Muudatus adresseerib eeskätt neid orienteeruvalt 4–5% õppijaist (2025. aastal suurusjärg 644–805 noort), kes prognoosi kohaselt oma õpinguid jätkanud ei oleks. Eelnõuga avardatakse võimalusi õppimiskohustuse täitmiseks (võimalus jätkata õpinguid ka ettevalmistavas õppes). Seega on muudatusel mõju sotsiaalse tõrjutuse ja vaesusriskis noorte arvu vähendamisele.

Muudatuse mõju õpilastele, kellel on vähe nii õpimotivatsiooni kui kodust tuge õppimiseks ja õpingute jätkamiseks, on oluline. Õppimiskohustuse rakendumisest tõuseb õppes olemise iga 18. eluaastani. Õppimiskohustuse täitmise erinevate võimaluste laiendamine, sh ettevalmistava õppe pakkumine (aga ka lisaõpe, avaramad valikud kutsekeskharidusõppes) võib teatud määral suurendada õppija kindlustunnet edasiõppimise valikute olemasolust. Ettevalmistav õpe tagab kindluse, et keegi ei jää õppimisvõimaluseta. Ettevalmistava õppe väljundiks on endale sobiva ja jõukohase õpiteevaliku tegemine kutse- või keskharidusõppes jätkamiseks.

Peamine positiivne mõju on selles, et kui kehtiva regulatsiooniga on põhihariduse omandanu väljaspool seiret, sest koolikohustus on täidetud, siis edaspidi on tagatud nii seire, sekkumise kui järgneva õpitee leidmise toetamise. Ettevalmistavas õppes osalemine ei ole kohustuslik, kui isik nt omandab keskharidust või kutset, läbib erialast tasemeõpet. Kui isik seda ei tee (ei ole ühegi kooli õpilaste nimekirjas), siis on isikul võimalus õppimiskohustuse täitmiseks ettevalmistavast õppes osa võtta. Õpe toimub individuaalse õppekava alusel, mis tähendab, et tuge pakutakse vajaduspõhiselt just nende pädevuste arendamiseks, mida igal üksikul juhul vaja, et jõuda edasiõppimise otsuseni. Ettevalmistava õppe oluline väljund on toetada kvalifikatsiooni või keskhariduse omandamiseni jõudmist.

Mõju ulatus, avaldumise sagedus ja ebasoovitava mõju risk

Mõjutatud sihtrühma (ettevalmistavast õppes osasaavad isikud) suurus sõltub mitmete erinevate asjaolude kogumist. Huvi erinevates Eesti piirkondades tasemeõppesse siseneda või kutset omandada võib olla erinev (nt on mõnes piirkonnas küll vabu õppekohti, aga need ei täitu), ning isikud liiguvad selle tulemusel ettevalmistavasse õppesse sõltumata sellest, et vabu õppekohti tasemeõppes on.

Prognooside kohaselt, mille aluseks on võetud mh EHIS andmestik on 2025/2026. õppeaastal 9. klassi õpilasi (sh pikendatud õppeajaga) ca 16 115 ehk eduka aasta korral on sellises

suurusjärgus põhikooli lõpetajaid. Ca 4-5 % nendest varasemate aastate näitajate pinnalt ei jätka õpinguid. Seega, ettevalmistava õppe sihtrühma suurus võib olla ca 800 õpilast.

Sotsiaalmajanduslik mõju pikemas perspektiivis on oluline ja positiivne eeskätt neile õpilastele, kes edasi ei õpiks. Põhikoolist väljalangejate kogumäärast (0,3%)³ on poiste osakaal kõrgem (0,4%) ja tüdrukute väljalangevus mõnevõrra madalam (0,2%). NEET-staatusesse langemise riskitegureid uuris andmete põhjal Statistikaamet⁴ ning 2023. aastal avalikustatud tulemuste kohaselt on suurim risk NEET staatusesse sattumiseks just neil noortel, kes põhiharidust ei omandanud. Riskiteguriteks olid veel välispäritolu noored (eriti väljaspool Eestit sündinud), varasema töökogemuseta noored, haridustee katkestanud noored (sõltumata haridusliigist või tasemest), noorelt emaks saanud naised, noored, kes olid kasvanud ilma vanemateta, kelle ema ega isa ei töötanud ning noored, kelle enam ja isa olid madalama haridustasemega.

Ettevalmistava õppe juurutamine toetab kõigi nende riskirühmade tõenäosust saada võimalus oma haridustee jätkumiseks. Iga tänasesse riskirühma kuuluva noore haridustee jätkumine kasvatab tõenäosust nende sotsiaalmajanduslikuks paremaks toimetulekuks. Seda nii üksikisiku kui riigi vaates.

Noored, kelle õpimotivatsioon on madal ja kes õpikohustuse laiendamise tõttu peavad ühe õppeaasta võrra enam edasi õppima, võivad tajuda õppimiskohustuse ja sh ettevalmistava õppe mõju negatiivsena. Ettevalmistava õppe tegelik mõju õpilastele võib paindliku õppekorralduse ja individuaalse õppekava ning toetusmeetmete tõttu hinnata siiski positiivseks. Toetavad meetmed avaldavad vähemalt osaliselt positiivset mõju ka õpilase motivatsioonile.

Mõju avaldub iga konkreetse isiku suhtes, üldjuhul ühekordselt (üldjuhul kestab õpe ühe õppeaasta), ja juhul, kui isikul ei õnnestu ka järgmisel aastal liikuda edasi keskharidust või kutseharidust omandama. Mõju võib olla ulatuslik isikute jaoks, kes on otsustanud, et nemad põhikooli lõpetamise järgselt õpingutele ei jätkka.

Ebasoovitavate mõjude risk sihtrühmale on väike. Isikud saavad läbi ettevalmistava õppe eluks vajalikke teadmisi ja oskusi, mis võimaldavad nii õpingute jätkamist kui ka tööturule siirdumist (pärast 18-aastaseks saamist), kuna ettevalmistav õpe koosneb eneseteadlikkuse kasvu toetamises, vajaduspõhises võtmepädevuste (üldpädevuste) omandamises kui ka praktilises erinevate erialadega tutvumises oma valikute ja võimaluste mõistmiseks, puuduvad ebasoovitavad mõjud.

Mõju sihtrühm: riik, sh riigigümnaasiumid ja -kutseõppeasutused

Ettevalmistavat õpet hakatakse pakkuma eeskätt riigikooliovkõrgus. Riik peab 2025/2026. õppeaastal 27 gümnaasiumit. Seejuures peab riik gümnaasiumit igas maakonnas – Harjumaal koos Tallinnaga asub 7 riigigümnaasiumi, Ida-Virumaal 5 riigigümnaasiumi, Tartumaal ja Läänemaal 2 riigigümnaasiumi. Ülejäänud maakondades asub üks riigigümnaasium. Lisaks peab riik ka nelja täiskasvanute gümnaasiumi. Riigi poolt peetavaid kutseõppeasutusi on kokku 24. Ka kutseõppeasutused asetsevad üle Eestis, igas maakonnas. Ettevalmistava õppe õppekohad tagab eelnõu kohaselt riik riigikoolide võrgu toel. Erandjuhul (tulenevalt õppe ligipääsetavuse vajadusest) võib ülesande kohaliku omavalitsuse nõusolekul anda täitmiseks ka kohalikule omavalitsusele. Ettevalmistavat õpet hakkavad pakkuma 20–24 kooli üle Eesti.

³ Haridussilm [Haridussilm](https://haridussilm.ee) | haridussilm.ee, 2022

⁴ Statistikaamet, 2023, <https://api.hp.edu.ee/sites/default/files/2024-01/Mis%20m%C3%B5jutab%20noorte%20NEET-staatusesse%20...> lk 21.

Mõju valdkond: mõju riigiasutuse ja kohaliku omavalitsuse asutuste korraldusele

Mõju kirjeldus

Muudatusel on gümnaasiumidele ja kutseõppeasutustele mõju, kuna tõenäoliselt tuleb igas maakonnas leida võimalused ettevalmistava õppe pakkumiseks, sest üheski maakonnas tõenäoliselt ei eksisteeri olukorda, kus kõik põhikooli lõpetajad jätkavad järgmisel õppeaastal õpinguid gümnaasiumi või kutseõppeasutuse poolt läbiviidavas tasemeõppes või alustavad kutse omandamist. Seega analüüsitakse ja prognoositakse Haridus- ja Teadusministeeriumis piirkondade lõikes vajadust ettevalmistava õppe õppekohtade pakkumiseks ning antakse konkreetse piirkonna riigikoolidele vastav ülesanne.

Ettevalmistava õppe läbiviimiseks õpperühmade loomise vajaduse üle otsustab riik. Muudatuse mõju erinevatele koolidele, kes hakkavad pakkuma ettevalmistavat õpet, sõltub sellest, kas kool on varem kutsevaliku õpet pakkunud või mitte. Mõju kutseõppeasutustele, kellele ülesanne antakse on pigem väike. Analoogne õpe on 2019. aastast kutseõppeasutustes rakendunud kutsevalikuõpe, mille peamine eesmärk sarnane, kuid enam kutseõppe valikute ja võimaluste tutvustamise poole kaldu. Lisaks on kutseõppeasutused teadlikud õppe sihtrühmast. Senist kogemust arvestades võib öelda, kutseõppeasutuste valmisolek õpet läbi viia toob kaasa mõningate protsesside ümberkorraldamise, kuid mitte suures ulatuses. Õppimiskohustuse seaduse eelnõu koostamisel kohtuti ka riigigümnaasiumide tugispetsialistidega ning nende sõnul on seesugune õpe vajalik ja võiks rakenduda ka riigigümnaasiumides. Senise kogemuse puudumise tõttu on mõju suur nendele riigigümnaasiumidele, kelle jaoks on tegemist uue õppeformaadiga. Koolide toetamiseks on kavandatud keskselt koordineeritud võrgustikutöö, juhendmaterjalide loomine ning koolitused. Samuti on kavandatud esimesi mudeleid rakendada sekkumisuuringu formaadis, mille kaudu saab koguda tõenduspõhist tagasisidet ja parimaid praktikaid.

Kuna määrus on planeeritud jõustada 2025. aasta detsembriks ja õppe pakkumise ülesanne anda 2026. aasta alguses, siis on koolidel piisavalt aega ka täiendava pedagoogilise personali leidmiseks³¹. Kuna ettevalmistavas õppes toimub tihe üldhariduse ja kutsealase ettevalmistuse integreerimine, siis on riigi poolt peetavate koolide võimekus selles osas väga kõrge. Kutseõppeasutuste puhul on võimekus igati tagatud ka ühe kooli sees. Lisaks tuleks teha koostööd ka tööandjatega, mis nt kutseõppeasutuste puhul on juba täna tavapärane praktika.

5. Määruse rakendamisega seotud tegevused, vajalikud kulud ja määruse rakendamise eeldatavad tulud

Ettevalmistava õppe võimaluste tagamisel kaasnevad arendustegevused koolide ja haridustöötajate võimestamiseks.

Ettevalmistava õppe ettevalmistamiseks ja läbiviimiseks koolide võimestamise tegevusteks saab kasutada Euroopa Sotsiaalfondi vahendid aastani 2029: ESF+ meetmes „Õpetajate järelkasv ja areng, õpikäsitus ja –keskkonnad“ programm „Teaduspõhine õppekavade ja õppevara arendamine ning rakendamine ja õppekvaliteedi hindamine, personaalsed õpiteed ja õpianalüütika“. Viidatud meetmest on kavandatud 2025 aasta lõpus võrgustikuseminaride toel luua koolidele ettevalmistava õppe raamõppekava.

Lisaks saab tegevusi toetada meetme "Haridus- ja noortevaldkonna töötajate esma- ja täiendusõpe ning järelkasv" kaudu. Viidatud meetmest saab toetada alus-, üld-, huvi ja kutsekoolide õpetajatele, tugispetsialistidele ja noortevaldkonna töötajatele täiendusõpet kuni

7,7 miljoni euro ulatuses ning juhtide (sh pidajate) professionaalset arengut 4 miljoni euro ulatuses ehk kokku 11,7 miljoni ulatuses.

Kaudselt toetatakse sihtrühma ka Haridus- ja Noorteameti poolt elluviidava ESF programmi „Noorsootöö meetmed noorte tööturule sisenemise toetamiseks ja NEET-staatuses noortele tugimeetmete pakkumiseks“ tegevussuunaga mitteõppivate või -töötavate noorte toetamine, mille eelarve on kokku 4 972 082 eurot.

Otsesed kulud ettevalmistava õppe pakkumiseks on arvestatud järgmiselt:

Haridus- ja Teadusministeerium prognoosib arvestuslikuks kuluks ühe õppija kohta 7224 eurot aastas.

Ettevalmistava õppe kohti on 2026/2027. õppeaastaks prognoosi järgi tarvis ca 900. Maakondade lõikes on vajadus järgmine:

Maakond	Prognoositav ettevalmistava õppe kohtade arv
Harjumaa (sh Tallinn)	467
Hiiumaa	1
Ida-Virumaa (sh Narva)	62
Jõgevamaa	17
Järvamaa	12
Läänemaa	26
Lääne-Virumaa	39
Põlvamaa	16
Pärnu linn	55
Raplamaa	21
Saaremaa	14
Tartumaa (sh Tartu linn)	122
Valgamaa	22
Viljandimaa	24
Võrumaa	20
Kokku	918

Kokku kulu senise alammäära ja 20% diferentseerimiskomponendi kohaselt 6,6 miljonit aastas (esialgne prognoos oli 736 õpilast ja 5,5 miljonit). Sellest 2026. aastaks on vaja 4 kuu raha (jaan-august pakutakse veel kutsevaliku õpet) 2,2 miljonit. Kui 2026. aastal jõustub uus õpetajate palga alammäär ja nähakse ette diferentseerimiskomponendina 22%, on eelarvevajadus 7,3 miljonit aastas (2026. aasta 4 kuuks 2,4 miljonit). Ettevalmistava õppes osa saab katta EHÜ rahaga, sest suur osa sihtrühmast on ebapiisava eesti keele oskusega ning vajavad sellekohast tuge.

Järgnevatel õppeaastatel ettevalmistava õppe kohtade arv veidi väheneb. 2030/2031. õppaastal on seniste trendide jätkudes ettevalmistava õppe kohti vaja alla 850.

Ligipääsetavusega seondult (transport, majutus) täiendavaid kulusid ei prognoosita.

6. Määruse jõustumine

Määrus jõustub üldises korras.

7. Eelnõu koostöölastamine

Määrus esitatakse koostöölastamiseks Sotsiaalministeeriumile, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile, Rahandusministeeriumile ja Eesti Linnade ja Valdade Liidule eelnõude infosüsteemis (EIS) ning arvamuse avaldamiseks Eesti Kutseõppe Edendamise Ühingule, EELK Laste- ja Noorsootöö Ühendusele, Eesti Haridustöötajate Liidule, Eesti Koolijuhtide Ühendusele, Eesti Lastevanemate Liidule, Õpetajate Ühenduste Koostöökojale, Eesti Õpilasesinduste Liidule, Eesti Õpetajate Liidule.